

Vývoj grafického umění

GRAFIKA

- Knižní grafika – zahrnuje tvorbu ilustrací, ale i typografickou úpravu knih, knižní přebal, frontispis apod.
- Volná grafika – volné listy nemající praktický účel (i umělecká grafika), svrchovaný umělecký projev bez vedlejších funkcí
- Užitá grafika – vázána na praktický úkol např. exlibris, ilustrace knihy, novoročenka, plakát, zastoupena příležitostnými tisky jako novoročenky, známky, oznámení, diplomy, blahopřání, exlibris ...
- Propagační grafika – tvorba plakátů, ale patří sem i letáky, reklamy, podnikové značky, kalendáře, obaly gramodesek ...

KNIŽNÍ GRAFIKA

- Přímou v textu (dřevořezy, mědirytiny)
- Frontispisy, na přílohách, obrazové publikace např. atlasy, soupisy sbírek ... (mědirytiny, ocelorytina, litografie)

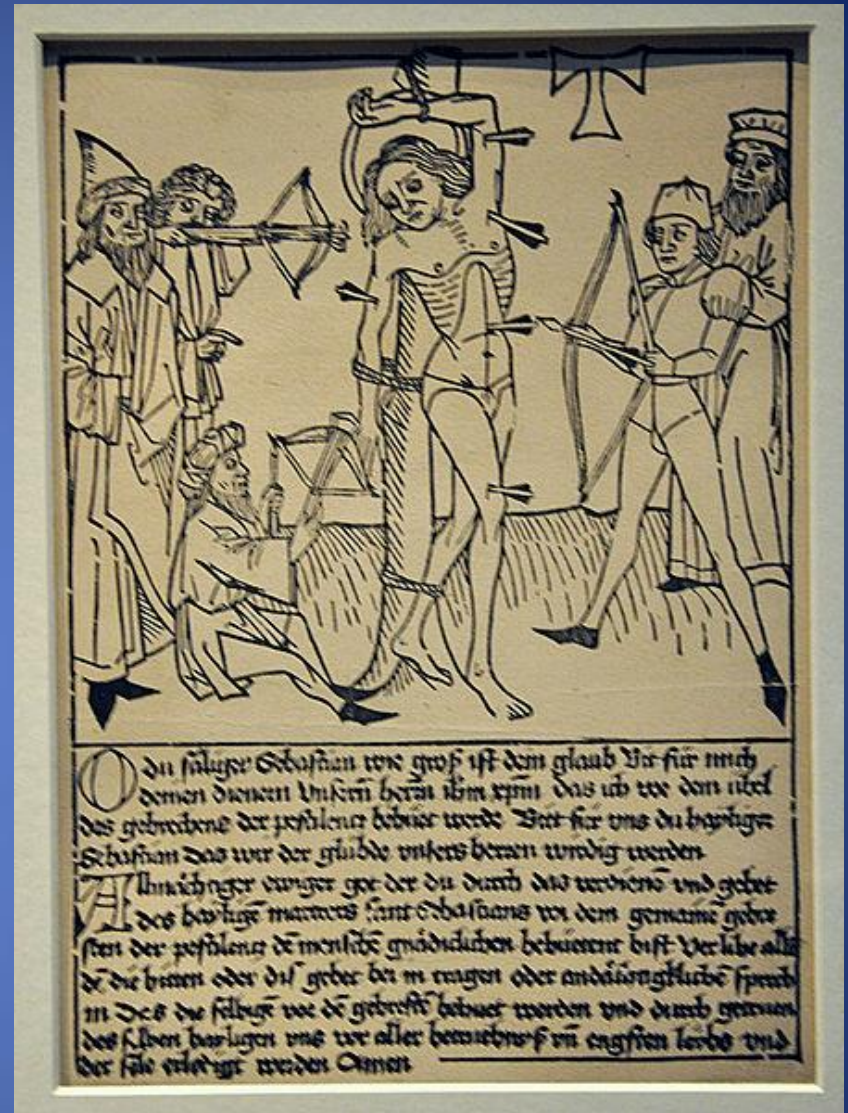
Dřevořezy

- **DŘEVOŘEZY** – tisk z výšky, kdy je řezáním odstraněno vše, co se nemělo obtisknout. Na dřevořez se u nás používalo hruškové nebo jabloňové dřevo. Špalíček si na hladké vrchní ploše zabílili bělobou nebo křídou, olůvkem nebo hrotkem nakreslili celou kresbu a pak řezali. Původní dřevořezy liniové, postupné zdokonalování – grafika se výrazovými prostředky dostává na úroveň malby
- **Umožňuje kombinaci s tiskem**

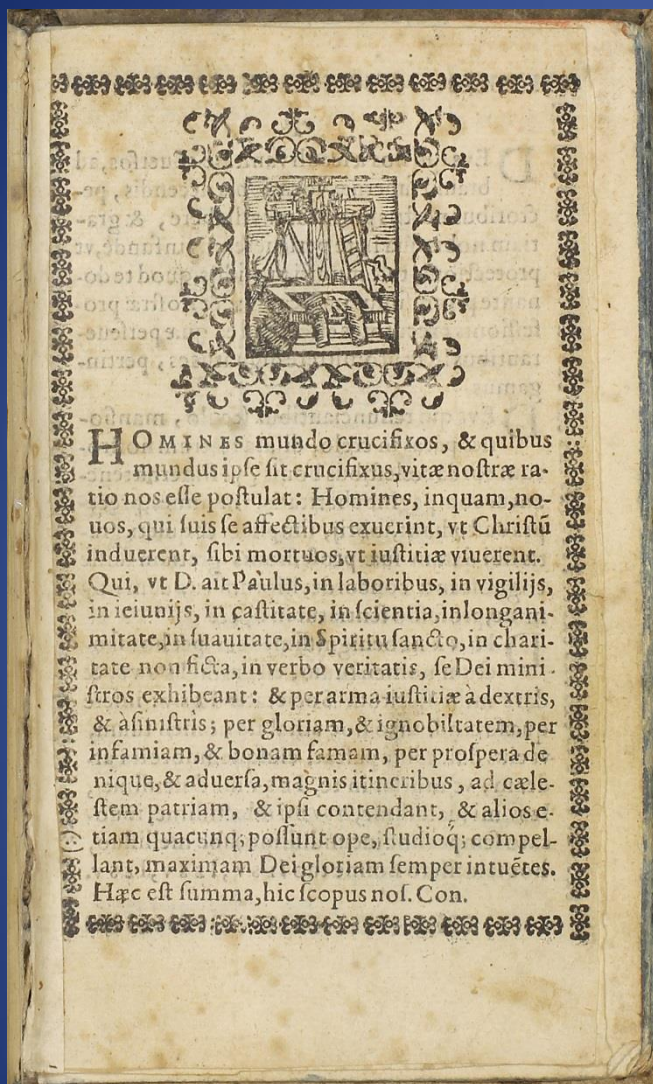

DŘEVOŘEZY

- V Evropě dřevořez 14./15. stol. vývoj ovlivněn zavedením papíru
- Liniová kresba - umělec důsledně převáděl motiv do linií, čar ...
- První dřevořezy – volné listy s obrázky svatých, profánní – hlavně karty,
- Ozdobné prvky: vlysy, iniciály, viněty ...
- Největší rozkvět dřevořezu v 15 a 16. století, kdy se osamostatnil i jako volná grafika
- Techniku dřevořezu dovedl k dokonalosti Albrecht Dürer (1471-1528) – snaha umělců se mu vyrovnat
- Hans Holbein ml., Lucas Cranach, Eduard Altdorfer, Lucas von Leyden, ...

Dřevořez s postavou sv. Šebestiána. Německo 1470-1475 – ukázka formy a tisku

HOMINES mundo crucifixos, & quibus
mundus ipse sit crucifixus, vitæ nostræ ra-
tio nos esse postulat: Homines, inquam, no-
uos, qui suis se affectibus exuerint, vt Christū
induerent, sibi mortuos, vt iustitiæ viverent.
Qui, vt D. ait Paulus, in laboribus, in vigilijs,
in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longani-
mitate, in suauitate, in spiritu sancto, in chari-
tate non ficta, in verbo veritatis, se Dei mini-
stros exhibeant: & per arma iustitiæ à dextris,
& à sinistris; per gloriam, & ignobilitatem, per
infamiam, & bonam famam, per prospera de-
nique, & aduersa, magnis itineribus, ad cæle-
stem patriam, & ipsi contendant, & alios e-
tiam quacunq; possunt ope, studioq; compell-
lant, maximam Dei gloriam semper intuētes.
Hæc est summa, hic scopus nos. Con.

Schluf
Des / der Eöblichen Vier Herren Ständen
des Marggraffthums Mähren
Den 24. Novembris angefangenen / und den 6. Decembris
gegenwärtigen 1719. Jahrs geschlossenen Landt. Tags.

Frantz Marquard Ignati Zawisch von Dsenitz / der
Römischen Kayser: auch zu Germanien / Hispanien / Pungarn und
Böheimb Königl: Majestät Rath / Landrecht: Besizer / und Königl:
Obrister Landtschreiber im Marggraffthumb Mähren.

Dřevořezy byly vkládány do textu – staly se součástí typografické výzdoby

Malý Zlatý

Sebe = Kljč,

obsahujících

pobožné Modlitby

Přestiansko - katolického Náboženství.

Či 13:

Modlitby Pannj, Bečernj, při Miso
svatě a Neřpořjch, k Sporočj a k svatěmu
Přiaměm, k nevšestějšj Drogly, k volčnat
Svatějšj Dítěti, ku Křořu Pannj, a k geřo
přičotěm Svatěm.

Či 3

k Panně Marnj, a rořtěm Svatěm,
to obecnjch Potřebách za Němce, Umřořjch,
Zeměč, a za Duře to Děřjch přičěm.

Pro Dřobu Ženjku.

S Domolenj Svatějšj: Křičnějšj Čestě.

W Bndějšjch, Hradě.

wjštjch Nákladěm Jožěřa Vandřtassj,

1796

MĚDIRYT

- **MĚDIRYT** - tisk z hloubky (vyžaduje hustší barvu, silnější tlak, lis o dvou válcích, kvalitní a navlhčený papír)
- vyrytí kresby ocelovými rýtky do měděné desky (deska 1-3 mm) - barva do prohlubin.
- Předchůdcem mědirytu = technika **niello** (1. pol. 15. stol.) – italští kovorytci, vznikl ze zkušebních otisků středověkých zlatníků, kteří pro lepší sledování postupu rytí do zlata a stříbra zatírali rýhy tiskařskou černí a pořizovali z nich otisky na papír – ozdoba Au, Ag ...
- 1. datovaný mědiryt **1446** – německý pašijový list, v Čechách vznikl první mědiryt roku 1481
- mědirytci kolem Rubensovy školy: Boetius Bolswert, Paul Pontius (zakladatel vlámské rytecké školy), Egidius Sadeler (dvůr Rudolfa II.), Claud Mellar (Fr, hl. podobizny), Robert Nanteuil, Gerard Edelinck

Mědirytiny a lepty

- **MĚDIRYT**
- V 16 století vytlačuje mědiryt dřevořez, mědiryt především v Německu a Itálii
- Nelze jej kombinovat s kovovou sazbou, proto se více než jako knižní ilustrace objevuje v samostatných grafických cyklech a při tisku map, atlasů, ...
- Mědiryt a lept se stává hlavní reprodukční technikou baroka. Ilustrace zadávány specializovaným dílnám či umělcům.

Strena Annj 1669. Triadi Illu. Fratrum
IOANNIS NORBERTI, et IGNATIO
S.C. M. Cameracens. Severalius Ordi
Antonio Brusodino O. M. S. ORlect
ad Nives Guardiano, in Symbolum
et DD. VENCESAO ADALBERTO,
CAROLO S. R. I. Comitib. de Steyerberg
nris. munificissimis. fautoribus. a Feo
Fubilato, et Pragensis Comentar
gratitudinis. D. C. O.

LEPT

- Vynález leptu byl připisován Ursu Grafovi (1485-1527) a bratrům Hopferům.
- Jedním z představitelů byl Václav Hollar, Jacques Callot
- Lept se vyvinul z původní snahy rytců, kteří se pokoušeli urychlit namáhavé rytí do kovu zásahem kyseliny.
- Nad desku se nanese kryt do kterého kreslí grafik tupou jehlou. Když dokončí kresbu, pokryje zadní stranu desky asfaltovým lakem, aby byla chráněna před účinky kyseliny. Po zaschnutí je deska připravena k leptání

Umgebungen von München und umgebenes Hochland

QUATUOR
ELEMENTA

QUATUOR
ANNI TEM
PERATES

Matthäus Merian (1593-1650)

MEZZOTINTA

- V roce 1642 byl objeven Ludwigem von Sketem
- Tento druh rytiny umožnil v grafice vyjádřit malebné tónové přechody.
- Rytec zdrsňuje ocelovým hřeblem povrch měděné desky, aby získal potřebné zrno. Na zdrsňenou plochu nanese černou barvu a křídou nebo tužkou načrtne kresbu. Kresbu vyškrabáváním zrna ocelovou škrabkou
- Nejvíce rozšířená technika v Anglii

MEZZOTINTA

*Painted by Antonio Tassi
in 1784.*

CUPID AND PSYCHE.

Engraved by T. Green Mezzotint Engraver to His Majesty & to His Elector Palatine

From the Original Picture in the Dufschneff Gallery. Salle I.

Published July 20th 1784, by V. Green & Son, 17, St. Newman Street, Copied Street London.

OCELORYTINA

- Tisk z hloubky – vzniká kolem roku 1810 jako obdoba mědirytu za použití mnohem odolnější ocelové desky
- Během rytí speciálními rydly nevzniká grátek - výsledkem ryteckého procesu je příznačně jemná a ostrá linie, umožňující práci i na velmi malých tiskových formách (při výrobě bankovek, známek, cenných papírů)
- Po vyrytí kresby se deska zatvrzuje kalením. Stálost formy dovolí v ručním měditiskařském listu pořídít až 10 000 otisků.
- Oceloryt zaznamenal největší úspěch během **1. poloviny 19. století**, kdy ilustrátoři oceňovali jeho jemnost a schopnost detailní realistické kresby:
- Karl Ludwig Frommel , Alexandre Tardieu, Charles Heath st., Jacob Perkins, Josef Axmann ...

OCELORYTINA

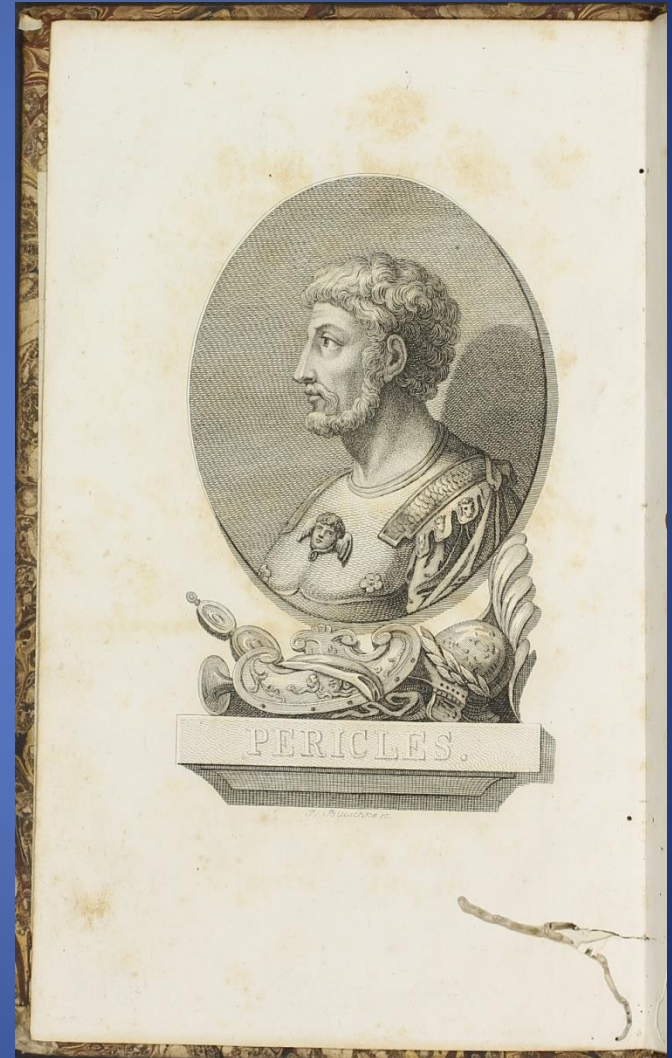

Wurke del.

Espe sc.

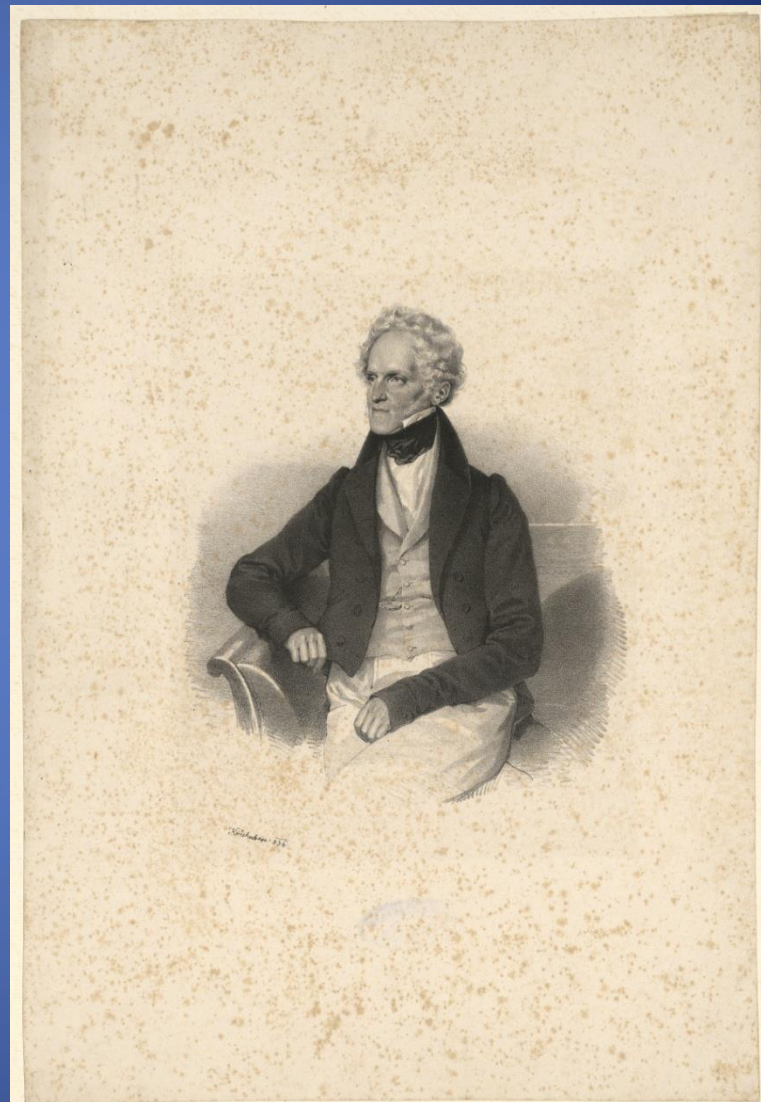
DOM ZU PRAG VON SÜD.

Verlag von K. André in Prag.

LITOGRAFIE

- Tisk z plochy
- Alois Senefelder – vynález 1796
- Využití principu mastnota x voda
- Tisk z kamene, nejrozšířenější, blízko k jednoduché kresbě.
- Litografie = lidové umění, přístupné, pohotové, rychlé rozšíření, širokou škálu výrazových možností ... hodně karikatury, kritiky, v politickém boji ... až reprodukční technika
- Litografický kámen přijímá mastnotu (udrží) při tisku je-li vlhčen odpuzuje mastnou tiskovou barvu. Litografie se stala mocnou složkou kulturního a politického života 19. století a nejlepší umělci v ní našli svůj výrazový prostředek (Goya, Daumier, Delacroix ; Chéret, Toulouse-Lautrec, Alfons Mucha ...)

LITOGRAFIE

